

XCE03***Hyoscyamo nigri-Conietum maculati* Slavnič 1951**

Ruderální vegetace
s bohlavem plamatým

Tabulka 7, sloupec 8 (str. 270)

Nomen inversum propositum

Orig. (Slavnič 1951): Ass. *Conium-Hyoscyamus niger*
ass. nova (*Conium maculatum*)

Syn.: *Lamio-Conietum* Oberdorfer 1957, *Conietum maculati* Pop 1968

Diagnostické druhy: *Ballota nigra*, ***Conium maculatum***, *Lamium album*

Konstantní druhy: *Artemisia vulgaris*, *Ballota nigra*, ***Conium maculatum***, *Convolvulus arvensis*,
Elytrigia repens, *Galium aparine*, *Lamium album*,
Urtica dioica

Dominantní druhy: ***Conium maculatum***

Formální definice: *Conium maculatum* pokr. > 25 %

Struktura a druhové složení. Společenstvo zahrnuje většinou zapojenou vegetaci vysokých širokolistých bylin s dominantním jednoletým až dvouletým bohlavem plamatým (*Conium maculatum*). Porosty jsou většinou třívrstevné. V nejvyšší vrstvě rostou roztroušeně jedinci bohlavu, který může dosahovat výšky až 2 m. Ve střední vrstvě se vyskytují další širokolisté hemikryptofyty (např. *Arctium lappa*, *A. tomentosum*, *Artemisia vulgaris*, *Ballota nigra*, *Cirsium arvense*, *Lamium album*, *Rumex obtusifolius* a *Urtica dioica*), vysoké trávy (např. *Arrhenatherum elatius*, *Dactylis glomerata* a *Elytrigia repens*) a pravidelně jsou zastoupeny i některé jednoleté a dvouleté ruderální druhy (např. *Atriplex sagittata*, *Carduus acanthoides*, *Chenopodium album* agg., *Galium aparine* a *Tripleurospermum inodorum*). Častá je ovčívá liána *Convolvulus arvensis*, vzácněji se vyskytuje také *Calystegia sepium*. V nižších vrstvách porostů jsou často, ale s malou pokryvností zastoupeny druhy snášející zástín, jako je *Glechoma hederacea* a *Taraxacum* sect. *Ruderalia*. Porosty obvykle obsahují 10–20 druhů cévnatých rostlin na plochách o velikosti 4–25 m². Mechové patro není vyvinuto.

Stanoviště. Toto teplomilné společenstvo se vyskytuje především na ruderalních stanovištích ve vesnicích a jejich okolí. Často se s ním lze setkat v areálech zemědělských podniků. Osídluje okolí hnojišť a kompostů, skládky, rumiště a příkopy kolem cest a silnic. Porosty byly zaznamenány také v sedimentační nádrži cukrovaru (Tlusták 1990), na odkališti (Kovář 1981) nebo na dně nepoužívané silážní jámy (Dostálek et al. in Kolbek et al. 2001: 164–278). Stanoviště jsou výslunná a teplá s mírně vlhkými až vysychavými kypřými hlinitými až hlinitopísčitými půdami. Charakteristický je pro ně dostatek dostupných živin. Častá je příměs stavebního materiálu, popela a různých zbytků organického materiálu.

Dynamika a management. Stanoviště jsou ovlivněna mechanickým narušováním, jako je přisypávání zeminy a organického odpadu nebo hrabání domácích zvířat. Díky těmto faktorům se společenstvo dlouhodobě udržuje a nepodléhá sukcesním změnám (Dostálek et al. in Kolbek et al. 2001: 164–278). Vyznačuje se dvěma sezonními aspekty (Hejný et al. 1979, Kopecký & Hejný 1992). Pozdně jarní aspekt (od května) je charakteristický výskytem vegetativních růžic ozimého až dvouletého bolehlavu plamatého (*Conium maculatum*) v nižší vrstvě a přítomností poléhavého ozimého svízele

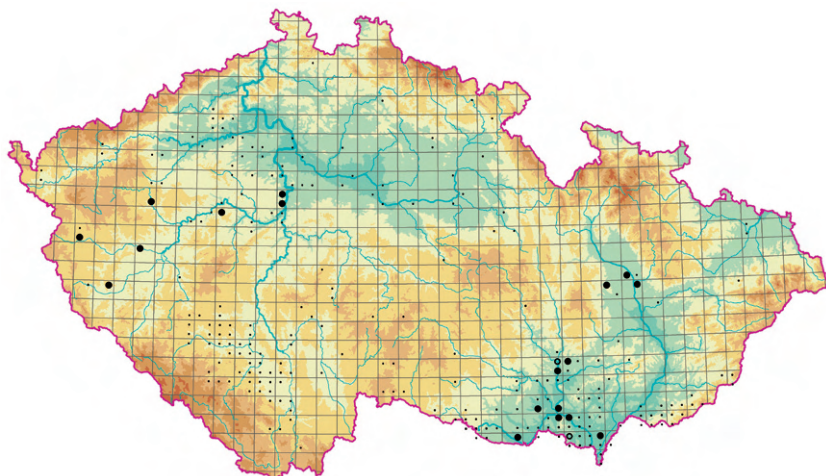
přítuly (*Galium aparine*). Později v létě ráz porostů udávají mohutní jedinci bolehlavu, které doprovázejí další vysoké hemikryptofyty a vytrvalá ovívivá liána *Convolvulus arvensis*. *Hyoscyamo-Conietum* je v současnosti expanzivním typem vegetace. Přibližně od osmdesátých let 20. století se bolehlav plamatý začal šířit mimo vesnice, zejména v příkopech podél silnic a cest a v lemech polí, které mají příhodné vlhkostní podmínky a dobrou zásobu živin, zejména díky splachům z polí (Sádlo & Pokorný 2003, Sádlo & P. Pyšek 2004). Zdá se, že je odolný vůči herbicidům používaným při ochraně polních kultur.

Rozšíření. *Conium maculatum* se vyskytuje v celé Evropě od Britských ostrovů až po Ural, na severu zasahuje do střední Skandinávie (Meusel et al. 1978). Zavlečeno bylo například do západní části Spojených států nebo do Austrálie, kde se chová jako invazní druh (Weber 2003). Asociace *Hyoscyamo-Conietum* je v Evropě hojná především v submediteránní a subkontinentální oblasti (Müller in Oberdorfer 1993b: 135–277, Pott 1995), vyskytuje se však často i v subatlantické části Evropy. Je uváděna pod různými jmény z Pyrenejského poloostrova (Rivas-Martínez et al. 1991, 2001), Francie (Julve 1993), Dánska a jižního Švédska (Pott 1995, Dierßen 1996), Německa

Obr. 151. *Hyoscyamo nigri-Conietum maculati*. Porost bolehlavu plamatého (*Conium maculatum*) v silničním příkopu u Vrbovce na Znojemsku. (Z. Lososová 2008.)

Fig. 151. A stand of *Conium maculatum* on a road edge near Vrbovec, Znojmo district, southern Moravia.

Obr. 152. Rozšíření asociace XCE03 *Hyoscyamo nigri-Conietum maculati*; existující fytoocenologické snímky dávají dosti neúplný obraz skutečného rozšíření této asociace, proto jsou malými tečkami označena místa s výskytem diagnostického druhu *Conium maculatum* podle floristických databází.

Fig. 152. Distribution of the association XCE03 *Hyoscyamo nigri-Conietum maculati*; available relevés provide an incomplete picture of the actual distribution of this association, therefore the sites with occurrence of its diagnostic species, *Conium maculatum*, according to the floristic databases, are indicated by small dots.

(Müller in Oberdorfer 1993b: 135–277, Pott 1995, Klotz in Schubert et al. 2001: 387–403, Dengler & Wollert in Berg et al. 2004: 380–410), Rakouska (Mucina in Mucina et al. 1993: 169–202), Polska (Matuszkiewicz 2007), Slovenska (Jarolímek et al. 1997), Maďarska (Borhidi 2003), Ukrajiny (Solomaha et al. 1992), podhůří Jižního Uralu (Išbirdin et al. 1988, Korotkov et al. 1991, Mirkin & Sujundukov 2008), Moldávie (Todor et al. 1971), Rumunska (Pop 1968, Dihoru 1975, Sanda et al. 1999), Balkánského poloostrova (Slavnić 1951, Oberdorfer 1954, Bergmeier 1990) a Sicílie (Brullo & Marceño 1985). Porosty s dominantním bohlavem se v Evropě liší podle gradientu vlhkosti a kontinentality od západu k východu (Mucina 1991, Jarolímek et al. 1997). V západní Evropě do nich vstupuje více mezofilních druhů, zatímco směrem na jihovýchod se uplatňuje větší počet suchomilných a teplomilných kontinentálních druhů a hojněji jsou zastoupeny také druhy jednoleté. Pro vyjasnění postavení různých rozlišovaných asociací této vegetace je potřeba syntézy fytoocenologických snímků v širším geografickém měřítku. V České republice se *Hyoscyamo-Conietum* vyskytuje roztroušeně zejména v teplejších pahorkatinách. Je vázáno především na vesnice a jejich okolí, ačkoli v dřívějších dobách osidlovalo i městské periferie

(Kopecký 1984a). Fytoocenologickými snímky je doloženo jen velmi mezernatě, např. ze západních Čech (Šandová 1981a, b), Křivoklátska (Dostál et al. in Kolbek et al. 2001: 164–278), Prahy (Kopecký 1984a), Olomoucka (Tlusták 1990), Brna (Grüll 1973) a některých vesnic na jižní Moravě (Láníková, nepubl., Vicherek, nepubl.).

Hospodářský význam a ohrožení. *Hyoscyamo-Conietum* je v současných vesnicích na ústupu kvůli zániku vhodných stanovišť. Naopak se ale šíří na okrajích cest a polí. Nemá hospodářský význam a většinou se v něm nevyskytují vzácné nebo ohrožené druhy. *Conium maculatum* je silně jedovatá rostlina (Křisa in Slavík et al. 1997: 310–311).

■ **Summary.** This community is formed of stands of tall, broad-leaved herbs, dominated by *Conium maculatum*. It occurs in various ruderal habitats mainly in villages and their surroundings, e.g. around dung or compost heaps, at dumps, on old building rubble, at field margins and roadsides in agricultural landscapes. Currently it is on the decline in villages but increasing in open landscapes. Generally the habitats are sunny, warm and rich in nutrients. In the Czech Republic *Hyoscyamo-Conietum* occurs in warm lowland to colline areas.

Tabulka 7. Synoptická tabulka asociací suchomilné ruderalní vegetace s dvouletými a vytrvalými druhy (třída *Artemisietea vulgaris*, část 2: *Convolvulo arvensis-Elytrigion repentis*, *Artemisio-Kochion prostratae* a *Arction lappae*).
Table 7. Synoptic table of the associations of xerophilous ruderal vegetation with biennial and perennial species (class *Artemisietea vulgaris*, part 2: *Convolvulo arvensis-Elytrigion repentis*, *Artemisio-Kochion prostratae* and *Arction lappae*).

- 1 – XCC01. *Convolvulo arvensis-Elytrigietum repentis*
- 2 – XCC02. *Falcario vulgaris-Elytrigietum repentis*
- 3 – XCC03. *Convolvulo arvensis-Brometum inermis*
- 4 – XCC04. *Cardarietum drabae*
- 5 – XCD01. *Agropyro cristati-Kochietum prostratae*
- 6 – XCE01. *Urtico urentis-Chenopodietum boni-henrici*
- 7 – XCE02. *Arctietum lappae*
- 8 – XCE03. *Hyoscyamo nigri-Conietum maculati*
- 9 – XCE04. *Sambucetum ebuli*

Sloupec číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Počet snímků	135	28	20	40	3	74	83	21	30
Počet snímků s údaji o mechovém patře	29	9	15	3	3	8	20	3	8

Bylinné patro

Convolvulo arvensis-Elytrigietum repentis

<i>Elytrigia repens</i>	100	93	35	68	33	35	61	52	43
-------------------------	-----	----	----	----	----	----	----	----	----

Falcario vulgaris-Elytrigietum repentis

<i>Crepis setosa</i>	.	7	.	.	.	.	.	.	.
<i>Convolvulus arvensis</i>	33	75	60	60	.	14	20	48	23

Convolvulo arvensis-Brometum inermis

<i>Bromus inermis</i>	4	14	100	.	33	.	.	.	.
-----------------------	---	----	-----	---	----	---	---	---	---

Cardarietum drabae

<i>Cardaria draba</i>	6	25	.	100	.	1	2	10	.
-----------------------	---	----	---	-----	---	---	---	----	---

Agropyro cristati-Kochietum prostratae

<i>Salvia nemorosa</i>	4	4	5	.	100	.	.	.	.
<i>Kochia prostrata</i>	.	.	.	.	67	.	.	.	.
<i>Camelina microcarpa</i>	1	.	.	.	67	.	.	.	.
<i>Agropyron pectinatum</i>	.	.	.	.	33	.	.	.	.
<i>Stipa capillata</i>	1	.	.	.	67	.	.	.	.

Urtico urentis-Chenopodietum boni-henrici

<i>Chenopodium bonus-henricus</i>	1	.	.	.	.	82	4	.	.
<i>Arctium minus</i>	5	.	.	.	.	31	12	5	.
<i>Leonurus cardiaca</i> s. l.	.	.	.	.	.	18	6	5	.
<i>Anthriscus sylvestris</i>	13	11	20	.	.	70	29	24	20

Arctietum lappae

<i>Arctium lappa</i>	2	.	.	3	.	7	51	14	10
<i>Artemisia vulgaris</i>	47	50	40	40	.	61	83	71	53

Hyoscyamo nigri-Conietum maculati

<i>Conium maculatum</i>	1	.	.	.	.	3	6	100	3
-------------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----	---

Tabulka 7 (pokračování ze strany 270)

Sloupec číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Sambucetum ebuli</i>									
<i>Sambucus ebulus</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	100

Diagnostické druhy pro dvě a více asociací

<i>Falcaria vulgaris</i>	4	100	25	10	67	.	.	5	3
<i>Arctium tomentosum</i>	5	.	5	.	.	43	66	33	10
<i>Lamium album</i>	7	7	10	5	.	84	30	52	3
<i>Ballota nigra</i>	13	25	15	8	.	86	39	67	30

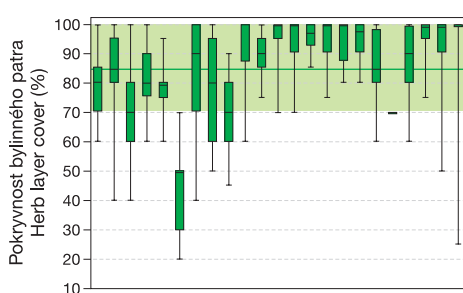
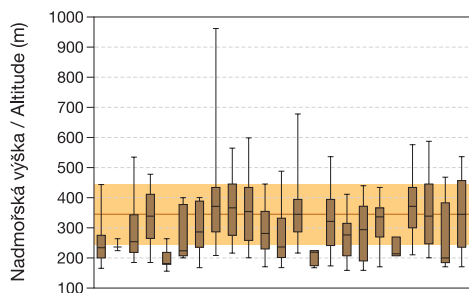
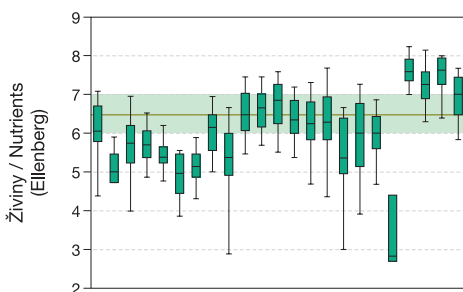
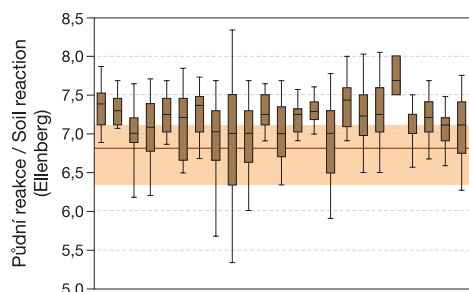
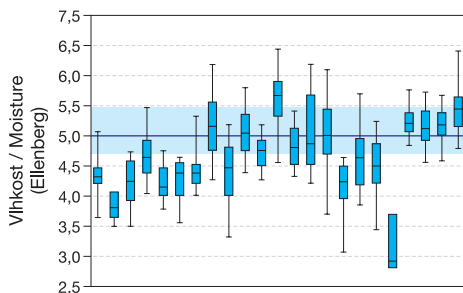
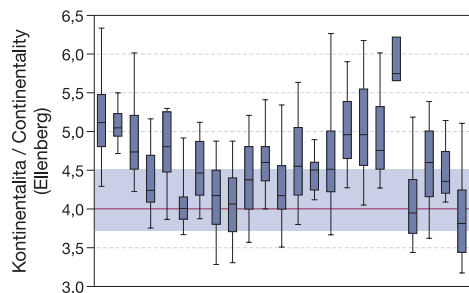
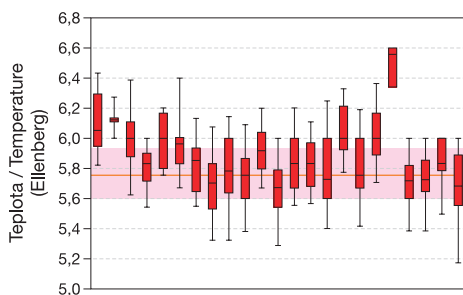
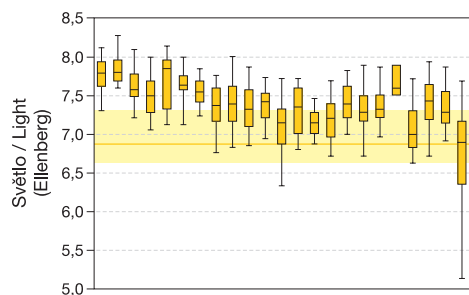
Ostatní druhy s vyšší frekvencí

<i>Urtica dioica</i>	30	11	55	10	.	86	70	81	77
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Ruderalia</i>	39	21	25	35	.	53	46	29	10
<i>Dactylis glomerata</i>	32	50	45	28	.	39	33	33	20
<i>Cirsium arvense</i>	41	14	45	35	.	9	42	29	13
<i>Achillea millefolium</i> agg.	32	54	50	25	33	14	24	10	10
<i>Poa pratensis</i> s. l.	30	61	60	45	33	14	12	.	10
<i>Arrhenatherum elatius</i>	24	57	35	33	.	16	16	38	30
<i>Galium aparine</i>	21	11	20	15	.	15	22	52	40
<i>Tripleurospermum inodorum</i>	20	14	10	23	.	19	28	24	7
<i>Lolium perenne</i>	9	14	5	23	.	30	20	10	10
<i>Plantago major</i>	9	14	.	5	.	34	23	10	3
<i>Silene latifolia</i> subsp. <i>alba</i>	12	29	15	8	.	11	25	24	3
<i>Geum urbanum</i>	2	11	.	5	.	55	10	5	20
<i>Rumex obtusifolius</i>	15	.	.	.	.	31	18	24	3
<i>Poa trivialis</i>	15	.	.	8	.	32	13	5	10
<i>Heracleum sphondylium</i>	14	.	5	5	.	19	13	14	30
<i>Aegopodium podagraria</i>	7	.	.	.	.	30	17	10	23
<i>Chenopodium album</i> agg.	13	4	.	5	.	11	18	24	7
<i>Carduus acanthoides</i>	7	21	15	13	.	4	19	33	.
<i>Galium mollugo</i> agg.	18	7	30	5	.	3	8	5	10
<i>Lactuca serriola</i>	8	18	15	10	.	5	13	24	10
<i>Poa annua</i>	5	.	.	5	.	31	11	19	.
<i>Polygonum aviculare</i> agg.	8	.	.	5	.	24	16	.	3
<i>Glechoma hederacea</i> s. l.	8	.	10	.	.	19	10	33	10
<i>Plantago lanceolata</i>	5	11	5	15	.	23	10	5	3
<i>Potentilla anserina</i>	7	.	.	.	.	28	13	5	.
<i>Chelidonium majus</i>	2	4	.	3	.	26	11	10	.
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	6	7	.	30	.	5	6	10	.
<i>Hypericum perforatum</i>	10	14	15	.	33	.	5	.	10
<i>Descurainia sophia</i>	3	4	.	10	33	8	5	5	3
<i>Cichorium intybus</i>	4	21	.	3	.	.	10	.	3
<i>Malva neglecta</i>	.	.	.	8	.	20	2	5	.
<i>Lathyrus tuberosus</i>	4	25	10	.	33	.	.	.	.
<i>Securigera varia</i>	3	11	10	3	33	.	.	.	3
<i>Reseda lutea</i>	2	18	.	5	33	.	.	.	.
<i>Centaurea stoebe</i>	4	14	.	.	33	.	.	.	.
<i>Eryngium campestre</i>	1	18	.	.	67	.	.	.	.

Tabulka 7 (pokračování ze strany 271)

Sloupec číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Veronica arvensis</i>	1	.	5	5	33	1	1	.	.
<i>Bromus tectorum</i>	1	4	.	.	33	1	2	.	.
<i>Festuca valesiaca</i>	2	7	.	.	33	.	.	.	.
<i>Arenaria serpyllifolia</i> agg.	2	.	.	.	33	.	.	.	.
<i>Potentilla arenaria</i>	1	4	.	.	33	.	.	.	.
<i>Elytrigia intermedia</i>	.	11	.	.	33	.	.	.	.
<i>Silene otites</i> s. l.	1	.	.	.	33	.	.	.	.
<i>Bromus japonicus</i>	1	.	.	.	33	.	.	.	.
<i>Stipa pennata</i>	1	.	.	.	33	.	.	.	.
<i>Bromus erectus</i>	.	4	.	.	33	.	.	.	.
<i>Astragalus austriacus</i>	.	4	.	.	33	.	.	.	.
<i>Koeleria macrantha</i>	.	4	.	.	33	.	.	.	.
<i>Erysimum odoratum</i>	.	.	.	.	33	.	.	.	.
<i>Alyssum alyssoides</i>	.	.	.	.	33	.	.	.	.
<i>Muscari comosum</i>	.	.	.	.	33	.	.	.	.
<i>Sisymbrium orientale</i> subsp. <i>orientale</i>	.	.	.	.	33	.	.	.	.
<i>Taraxacum serotinum</i>	.	.	.	.	33	.	.	.	.
<i>Onobrychis arenaria</i>	.	.	.	.	33	.	.	.	.

Suchomilná ruderální vegetace s dvouletými a vytrvalými druhy (*Artemisietea vulgaris*)

XCA01 *Carduo-Onopordetum*
XCA02 *Salvio-Marrubietum*
XCA03 *Potentillo-Artemisietum absinthii*
XCB01 *Mellilotetum albo-officinalis*
XCB02 *Berteroetum incarcae*
XCB03 *Dauco-Crepidetum*
XCB04 *Dauco-Picridetum*
XCB05 *Poo-Tussilaginetum*
XCB06 *Poetium humil-compressae*
XCB07 *Tanacetum-Artemisietum*
XCB08 *Artemisio-Echinopsietum*
XCB09 *Rudbeckio-Solidaginetum*
XCB10 *Buniadetum orientalis*
XCB11 *Asclepiadetum syriacae*
XCC01 *Convolvulo-Elytigitum*
XCC02 *Falcario vulgaris-Elytigitum*
XCC03 *Convolvulo-Brometum inermis*
XCC04 *Cardarietum drabae*
XCD01 *Agropyro-Kochietum*
XCE00 *Chenopodietum boni-henrici*
XCE02 *Arctietum lappae*
XCE03 *Hyoscyamo-Conietum*
XCE04 *Sambucetum ebuli*

XCA01 *Carduo-Onopordetum*
XCA02 *Salvio-Marrubietum*
XCA03 *Potentillo-Artemisietum absinthii*
XCB01 *Mellilotetum albo-officinalis*
XCB02 *Berteroetum incarcae*
XCB03 *Dauco-Crepidetum*
XCB04 *Dauco-Picridetum*
XCB05 *Poo-Tussilaginetum*
XCB06 *Poetium humil-compressae*
XCB07 *Tanacetum-Artemisietum*
XCB08 *Artemisio-Echinopsietum*
XCB09 *Rudbeckio-Solidaginetum*
XCB10 *Buniadetum orientalis*
XCB11 *Asclepiadetum syriacae*
XCC01 *Convolvulo-Elytigitum*
XCC02 *Falcario vulgaris-Elytigitum*
XCC03 *Convolvulo-Brometum inermis*
XCC04 *Cardarietum drabae*
XCD01 *Agropyro-Kochietum*
XCE00 *Chenopodietum boni-henrici*
XCE02 *Arctietum lappae*
XCE03 *Hyoscyamo-Conietum*
XCE04 *Sambucetum ebuli*